

Понятието за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение и практиките, свързани с него

Въведение

„Гарантиращо жизнен минимум възнаграждение“ се определя като „доход в размер, който осигурява на наетото лице минимален, но социално приемлив стандарт на живот“ (Комисия на Обединеното кралство относно гарантиращото жизнен минимум възнаграждение). От 90-те години на миналия век се организират кампании в полза на гарантиращото жизнен минимум възнаграждение с цел увеличаване на заплащането за нископлатените работници. В рамките на тези инициативи се изчислява какви доходи са необходими за постигане на основен жизнен стандарт, като се отчита размерът на отпускните държавни помощи. Обикновено това се прави въз основа на информация от представителни групи граждани във фокусни групи, като се прилагат методите за изследване на стандартите за минимални доходи. Подобни дейности имат за цел да се отрази общественото съгласие относно стандартната „кошница от стоки и услуги“, която всяко домакинство купува. Когато това се вземе предвид, гарантиращото жизнен минимум възнаграждение неизменно надвишава съответните законови минимални работни заплати.

Досега кампании за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение са провеждани основно в малко на брой англоезични държави с либерални пазарни икономики. В Европа най-активни действия се предприемат в Обединеното кралство, където над 4000 работодатели са получили акредитация за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение от фондация „Living Wage“. Те се ангажират да плащат на всички свои работници, както и на наетите външни работници, които обикновено работят в техните помещения, гарантиращо жизнен минимум възнаграждение, което е с 26 % по-високо от законовия минимум за работниците в Лондон.

Контекст на политиката

Кампаниите за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение имат за цел да привлекат вниманието към факта, че доходите на лицата, които печелят законоустановения минимум, не са достатъчни. Повечето държави — членки на ЕС (22), са въвели законово установено минимално работно възнаграждение и това се признава като полезна мярка от страна на авторите на политики и широката

общественост. Все по-често се приема, че при разумно управление тази мярка носи малко на брой или никакви отрицателни последици за заетостта, прогнозирани от традиционната икономическа теория. Например равнищата на безработица в Германия продължават да падат под вече ниските нива след въвеждането на законоустановено минимално възнаграждение през 2015 г. Същевременно, тъй като законоустановеното минимално възнаграждение се определя предпазливо, често то не осигурява на получателите минимален и достоен стандарт на живот. Това доведе до призови за увеличаване на помощите за възнаграждението и доходите на нископлатените работници. Те намериха израз в разпоредбите за „справедливо заплащане на труда“ на Европейския съдебен на социалните права, обявен през 2017 г. Също така профсъюзите все повече се застъпват за политика за координиране на минималното възнаграждение в отделните държави — членки на ЕС, независимо от липсата на правна компетентност на ЕС по отношение на трудовите възнаграждения. Подкрепящите такава мярка твърдят, че е необходимо да се направи повече за преодоляване на разминаването между ставките за минимални възнаграждения и нуждата от гарантиращи минимален стандарт възнаграждения.

Основни констатации

- Кампании за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение са проведени в пет държави, включително две настоящи държави членки: Обединеното кралство, Ирландия, Канада, Нова Зеландия и САЩ. Освен това в доклада се прави преглед на текущите кампании във връзка с възнагражденията и политическия дебат за „достойни“ или гарантиращи жизнен минимум възнаграждения в редица други държави, по-специално в държавите членки от Централна и Източна Европа.
- През последните години кампаниите за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение обикновено се зараждат в големите градове с относително високи разходи за живот — по-специално високи жилищни разходи — и където ставките на заплащане за по-голямата част от работниците не са съгласувани с реалните жизненни разходи. В Обединеното кралство Комисията за гарантиращото жизнен минимум възнаграждение определя две ставки за гарантиращо жизнен

- минимум възнаграждение — една за Обединеното кралство като цяло и една по-висока за Лондон.
- Ако са законово установени, те неизменно са по-високи от съответните регламентирани минимални ставки за възнаграждения; в посочените примери те ги надвишават с 15—80 %.
- Гарантиращото жизнен минимум възнаграждение съществува под различни форми. В САЩ най-често то е правна наредба, която задължава предприятията в определен град или окръг, участващи в обществени поръчки или приемащи публични средства, да плащат на своите работници и служители гарантиращо жизнен минимум възнаграждение във фиксиран размер. В други страни гарантиращото жизнен минимум възнаграждение се прилага като доброволна схема от фондация инициатор с многостранно членство, която акредитира желаещите работодатели, проучва проблема и редовно актуализира ставките за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение.
- И в двете си форми гарантиращото жизнен минимум възнаграждение се прилага от малък дял работодатели, за разлика от законоустановеното минимално възнаграждение, което е правно задължение на всички работодатели. Смята се, че успешната кампания за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение в Обединеното кралство е довела до увеличаване на преките плащания за 120 000—150 000 работници — по-малко от 3 % от работниците, чиито доходи са под минималната работна заплата. Други работници са се възползвали непряко от „правилото“ за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение, тъй като ставката за него се използва като референтна стойност в процеса на договаряне на възнагражденията или се предлага на работници от неакредитирани работодатели.
- Само в малко на брой държави минималното възнаграждение е достатъчно за постигане на жизнен минимум над прага на риска от бедност, без да се ползват държавни помощи. Подобни помощи придобиват все по-голямо значение за подпомагане на доходите на домакинствата с ниски доходи през последното поколение в държави като Обединеното кралство, където има гарантиращо жизнен минимум възнаграждение. Плановите за намаляване на тези помощи ще предизвикат засилен натиск върху заплащането, за да се покрият нуждите от приходи на домакинствата с ниски доходи.
- Инициативите за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение изведоха на преден план големите разлики в жизнените разходи между регионите, като в големите урбанизирани центрове основен проблем е достъпността на цените. Сред възможните отговори на политиката биха могли да бъдат премия за минимално възнаграждение в отделните държави за области с високи жизнени разходи, подобно на пропорционалната ставка за Лондон, която повишава нивата на възнагражденията в Лондон за много служители, главно в публичния сектор.
- В центъра на всички кампании за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение е идеята за ставка, като цяло почасова. От друга страна, не може да се фиксира единна норма за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение, която да покрива нуждите на работници с различно работно време от различни видове домакинства и в различни райони. При все това благодарение на подобни кампании могат да се определят големите разлики между регионите в доходите и заплащането, необходими за постигане на минимален, но приемлив жизнен стандарт. Те са ценен допълнителен източник на данни за официалните оценки на адекватността на доходите, с разбивка по различните видове домакинства.
- Броят им е малък, но досега те са оказали въздействие върху законоустановените норми за минимална работна заплата. Най-ясно това се вижда в ангажимента на правителството на Обединеното кралство да промени определението за минимална заплата за работници над 25 години на „национално гарантиращо жизнен минимум възнаграждение“. Очаква се до 2020 г. неговият размер да достигне 60 % от средното заплащане.
- Минималните заплати са базови мерки на политиката и сами по себе си не могат да разрешат проблемите на бедността сред работещите. Те се използват в колективното договаряне, което може да осигури по-високи равнища на заплащане в определени сектори. Освен това домакинствата с ниски доходи се възползват от по-ниски равнища на подоходния данък, държавни помощи под формата на надбавки за работещите, жилищни и детски надбавки и други форми на субсидирано обществено подпомагане в здравеопазването и образованието. Изчисленията на гарантиращото жизнен минимум възнаграждение включват различните надбавки към доходите на домакинствата и подчертават значението на обединените политики в областта на жилищното настаняване, пазара на труда и социалната закрила, за да се осигури приемлив основен стандарт за всички домакинства на заети лица.

Насоки за политиката

- Инициативите за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение разшириха обществения дебат във връзка с ниското заплащане в страни, където много работници получават ниско възнаграждение и живеят в бедност, въпреки че работят.
- Гарантиращото жизнен минимум възнаграждение се основава на разходите за живот, а не на стойността на труда. Кампаниите за определяне на гарантиращо жизнен минимум възнаграждение най-често възникват от места, където стандартът на живот е заплашен от нарастващите разходи, обикновено в контекста на намаляващи социални помощи за основни стоки и услуги, например жилищно настаняване и грижи за деца.

Допълнителна информация

Докладът *Concept and practice of a living wage* („Понятието за гарантиращо жизнен минимум възнаграждение и практиките, свързани с него“) може да се намери на адрес <https://eurofound.link/ef18064>

Ръководител изследвания: John Hurley
information@eurofound.europa.eu